

Balkanlarda Milliyetçilik

İNSAMER seminerleri kapsamında Marmara Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. Ali Erken'den, "Balkanlarda Milliyetçilik" konusunu diledik. Balkan coğrafyasının farklı bölgelerinde milliyetçiliğin yansımaları ve kendine özgü dinamikleri üzerinden verilen seminerde Yunan milliyetçiliği, Bulgar milliyetçiliği, Sırp milliyetçiliği ve Arnavut milliyetçiliği hakkında temel bilgilere değinildi. Yunan ve Bulgar milliyetçiliğinin güçlenmesinde Türklerle sınır hattında olmanın etkisine vurgu yapıldı. Yunan milliyetçiliğinin Mora Yarımadası merkezli bir gelişim seyri izlediği ve şehirli bir milliyetçilik karakterine sahip olduğu ifade edildi.

Seminerde üzerinde durulan konular genel hatlarıyla şöyleydi:

Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlık ilan eden ilk millet Yunanlılar olmuştur. Fransız Devrimi'nin estirdiği milliyetçilik rüzgârının Balkanlarda en çok Yunanlıları etkilediği söylenebilir. Osmanlı'da ayrıcalıklı bir yapıya sahip olmaları, bilinç düzeylerinin yüksek olmasını beraberinde getirmiştir. Yunan dili ve tarihi hakkında literatür geniştir ve bu yöndeki çalışmalarla Yunan milliyetçiliğinin tohumları atılmıştır.

Yunanlılarda milliyetçiliğinin gelişmesine paralel bir şekilde dilin canlandırılması hareketi de yürütülmüştür. Yunan devletinin fikir-siyaset-eylem silsilesi ile kurulmuş olduğu söylenebilir. Yunan milliyetçiliğinde kilise merkezî role sahiptir. Bizdeki Türk-İslam sentezine benzerliğinden söz edilebilir.

Sırp milliyetçiliği Yunan milliyetçiliğinin aksine daha çok taşra özelliği gösteren bir karaktere sahiptir. Sırp Osmanlı'nın uzun zaman yönettiği bir millet ancak Yunanlılar kadar ayrıcalıklı değildir. Sırp milliyetçiliği de Yunanlılardan bir müddet sonra harekete geçmiştir. Alman milliyetçiliğinden etkilenmiştir. Ortaya çıkışı itibarıyla siyasi niteliğe sahiptir. Yazılı literatürden çok lirik halk müziklerinden beslenmiştir. Ortodoks kültürün yansıması olarak Sırp milliyetçiliğinde de kilisenin baskınlığı söz konusudur. Tito zamanında bile kilisenin önemini koruduğu söylenebilir. Osmanlı'nın Balkanlarda toprak kaybetmesinde Sırp kilisesinin önemli bir rolü olmuştur.

Bulgar milliyetçiliği de Sırp milliyetçiliğine benzer şekilde taşralı özelliklere sahiptir. Yunanlılar ve Sırpardan sonra Bulgar milliyetçiliği güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bulgarlar, Yunanlıların aksine Osmanlı'nın yüksek bürokrasisine girebilmiş değillerdi.

Bulgarlarda milliyetçilik Yunanlılardan ve Sırpardan sonra gelişse de en güçlü milliyetçiliklerden biri haline gelmiştir. Türk karşıtlığı çok belirgindir. İçine kapanmacı bir milliyetçilik anlayışından söz edilebilir.

Arnavut milliyetçiliği de büyük oranda suni tarih tezleri üzerinden geliştirilmiştir. Osmanlı'dan son ayrılan millet Arnavutlardır. Bu kopuş bir anlamda ayrılan için de ayrılan için de kaçınılmaz son niteliğinde olmuştur. Arnavutların Müslüman olması dolayısıyla bizim en çok üzerinde durmamız gereken Balkan milliyetçiliği Arnavutlarınki olmalıdır. Arnavut milliyetçiliğinin Türk karşıtlığı anlamına gelmediği anlatılmalıdır. Türkiye'nin son dönemde Kosova ve Arnavutluk ile geliştirdiği iyi ilişkiler de bu yanlış algıların yersizliğinin ortaya konulması babında önem arz etmektedir.